

Комендант В.В.

Студентка 1-го курсу факультету ФСП
НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Чепульченко Т. О., к.ю.н., доц., ФСП
НТУУ «КПІ»

Особливості федеративного устрою у процесі їх історичного розвитку

У сучасному світі ставиться ціла низка питань, які стосуються форм політико-територіального устрою. І хоча більшість держав визначили свій державний лад, не можна стверджувати, що дані питання не привертають уваги.

Всі ми розуміємо, що на даний момент існують дві основні форми устрою – це унітарна та федеративна. Обрання тієї чи іншої форми політико-територіального устрою залежить від площі території, економічних, соціальних, географічних, національних, а головне історичних чинників, тому що у процесі свого історичного розвитку деякі держави постійно змінювали свій устрій.

Державний устрій являє собою організацію держави, яка ставить перед собою такі завдання: вивчення проблем з питань формування території держави, її структурних частин, їх правовий статус, взаємовідносини між центральними органами влади й органами місцевого самоврядування.

Враховуючи, що політико-територіальний устрій не обмежується тільки унітарними та федеративними формами, то існувала специфічна форма державного устрою, яка отримала назву «імперія».

Унітарна держава та федерація пройшли довготривалий іспит, щодо свого встановлення, довели свою життєздатність, продемонстрували свої позитивні та негативні якості, набули собі безліч прихильників і опонентів. Імперія врешті-решт була змушена припинити своє існування.

Тим не менш, на сьогоднішній день більшість проблем стосуються федеративного устрою, за якого владні повноваження притаманні не тільки центральному органу, а також суб'єктам, які йому підпорядковані.

Що зумовило до створення федерацій? Адже, щоб "побудувати" конкретну державу, треба висловити певну ідею та її основні засади. У нашому випадку це "федералізм".

Беручи за основу поняття «федерація» можна зробити припущення, що воно буде розглядатися у вузькому розумінні. У більш широкому слід розглядати поняття «федералізм». Адже, якщо федерація – це форма державного устрою, то федералізм – це державно-правова думка, принцип, що передбачає формування держави з територій її суб'єктів, які мають власний суверенітет та забезпечує упорядкування протиріч та об'єднання громадян на політико-територіальному рівні. Федералізм інколи співпадає з федеративною формою державного устрою, однак це не є обов'язковою характеристикою, тому що федералізм може існувати без федерації, бо являє собою ідею, але устрій – не може. На сьогоднішній день не має чіткої відповіді на питання «виникнення ідеї федералізму». Деякі вважають, що дана думка з'явилася в першому тисячолітті до нашої ери, а інші дотримуються того, що сучасні федеративні держави виникли після утворення «класичної» федерації – США. Як писав російський правознавець А. Яценко: «Ще древня римська держава у своїй внутрішній будові лежала на федеративних засадах». [4]. Стає зрозуміло, що федералізм існував ще до утворення Сполучених штатів Америки. Зразок 1787 року не був нововведенням й для Америки. Самі Штати виникли як результат довготривалої практики побудови держави. У своїй історії федералізм йде набагато глибше, ніж прийнято вважати. Фактично першою за федеративним устроєм, на нашу думку, є Швейцарія.

Зародження нових ідей федералізму починається в період Нового часу. Неабияка заслуга належить Ш. Монтеск'є, який у своїй праці "Про дух законів" (дев'ята книга) поклав фундамент теорії федералізму. Власне він визначив, що федерація є договором, шляхом якого декілька політичних організмів повинні стати громадянами однієї великої держави, яку вони захотіли створити. [3].

XX ст. властиве поява "федералістської революції", яка змінила політичну карту світу. Федералістська революція - це вид соціальної революції, яка зумовлює появу якісних змін в етнополітичній свідомості суспільства і державному ладі. Даний термін з'явився на початку 80-х років у країнах Заходу. Внаслідок революції в світі вже було створено 18 федеративних держав на території яких проживало близько 39 % населення Землі. Крім того, політико-територіальний устрій ще 25 держав певною мірою ґрунтується на принципах та основах федералізму. [2].

У сучасному світі поняття «федерація» трактується інакше, ніж так, як визначив Монтеस्क'є. Це форма державного ладу, за якого простір держави складається з державних утворень, тобто суб'єктів (кантони, штати, провінції, землі і т.д.) , які мають суверенні права і наділенні певною політичною самостійністю. Більшість частини населення під федераціями розуміє як країни, які відіграють основну роль в економіці світу. Самі по собі вони відрізняються одна від одної за площами своїх територій, за рівнем свого політичного, соціального, культурного розвитку і за національним складом. Історично федеральний устрій створювався для боротьби із політичною роздрібненістю країни та збереження її єдності, зокрема за національними ознаками утворюються політико-територіальні одиниці, які наділяються певною самостійністю.

Досліджуючи особливості федеративного устрою, ми розуміємо, що початковим етапом його створення є поява федералізму. Проте держава, на нашу думку, не може будуватися лише на політико-територіальній думці. Існують певні критерії та засоби, на основі яких формувалися чи формуються федеративні держави. У процесі історичного розвитку виникли територіальний, національний та змішаний принципи. [1, с.91].

Якщо порівняти федеративний устрій окремих країн, які утворились за різними принципами, можна зробити висновок, що у кожній він має особливості, які відрізняються один від одного.

Суб'єкти федерації мають різні назви, що визначились історичними та право-вими обставинами. До того ж, складові досліджуваного устрою поділяються на самоврядні одиниці.

З Історії та Теорії держави та права було вже відомо, що деякі федерації були утворені внаслідок розпаду конфедерацій. А інші з різних причин відмовились від федеративного устрою. Не можна чітко визначити з яких саме, але не бравши до уваги, що даний устрій має правовий демократичний характер, однак він не має єдиного центру влади. Саме це погіршує систему управління і призводить до конфлікту системи влади. Якщо ж суб'єкти й мають, хоч неповний, суверенітет, який є вирішенням суперечностей, проте така ознака може вести до сепаратистських заворушень.

На сьогодні ця форма державного ладу притаманна для багатонаціональних держав. Сучасні федерації порівняно з унітарними державами в результаті соціальної напруги мають менш розвинені правові зв'язки та недосконалу правову структуру, зумовлена децентралізацією.

До тепер у світі налічується більше 20 федеративних держав (США, Бразилія, Венесуела, Німеччина, Австрія, Мексика), створені за різними ознаками. Однак тепер постає питання: "А чи є можливість утворення нових федерацій?" Поглиблюючись в історію, було виявлено, що з унітарної також може утворитись федерація, де Бельгія - яскравий тому приклад.

Список використаних джерел:

1. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник -К65 / В.О. Ріяка (керівник авт. кол.), В.С. Семенов, М.В. Цвік та ін.; За заг. ред. В.О. Ріяки. — К.: Юрінком Інтер, 2002. - 512 с.
2. Національна економіка: регіональний та муніципальний вимір Підручник. / Круш П.В., Кожемяченко О.О. - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 320 с.
3. Сучасна федеративна держава. Чиркін В.Є. М., 1997.
4. Теорія федералізму: Досвід синтетичної теорії держави. / Ященко А.С. СПб, 1999.